

ЗҮРХЭТЭЙ ШАНДАГАН

(ОРОД ОНТОХОН)

I

Ой соо бишыхан шандаган түрөөд, хамагнаа айдаг байба. Нэгэ тээ мүшэрэй тас гэхэлээр, шубуунай ниидэхэлээр, модон дээрэһээ саһанай унахалаар, шандагаханай зүрхэниинь амаараа гарашан алдадаг байгаа. Тэрэ шандагахан нэгэ үдэр соо айжа ябаба, хоёр хоногто айжа ябаба, недели соо айжа ябаба, жэл соо айжа ябаба, тиигэһээр бээе хүсөөд, ходо айжа ябахань гэнтэ залхуутай болобо

— Юунһээшье айнагүйб! — гэжэ оие дүүрэтэр хашхарба. — Огто айнагүйб, бэшэ юушьегүй

Үбгэжөөл шандагад сугларба, бишыхан шандагад гүйлдэжэ ерэнэ, хүгшэн шандагад бэбэрэлдэһээр ерэнэ,— дэрэгэр шэхэтэй, хилар нюдэтэй, оодон һүүлтэй шандаганай бээе найрхахые бултадаа шагнабад, шэхээрээ дуулаашадаа этигэнэгүй. Юунһээшье айхагүй шандаган гэжэ энээнһээ урагша байгаагүй юм

— Эй, ши, хилар нюдэн, шоноһоошье айнагүй гүш

— Шоноһоошье айнагүйб, үнэгэнһөөшье, баабгайнаашье, юунһээшье айнагүйб

Энэнь бүришье энеэдэтэй байба. Залуу шандагад урда набархануудаараа хоншоорхонуудаа бүглөөд, эльгэ хаталдана, хайн зантай хүгшэн шандагад энеэлдэшэбэ, үнэгэнэй набарта орожо үзэһэн ба шонын шүдэнэй амта үзэһэн үбгэн шандагадшье мифэрэлдэбэ. Ехэл энеэдэтэй шандаган даа..

Ай, ямар энеэдэтэй юм гээшэб! Гэнтэ бултадаа хүхишэбэ. Барандаа тэнэһэн юумэ шэнгээр урбалдажа, харайлдажа, дэбхэрэлдэжэ, эрьюусэлдэжэ эхилбэ

— Эндэ олон юумэ хэлсэжэ байһанай хэрэг юу байхаб!

— гээд, зүрхэ ороһон шандаган хашхарна. — Хэрбээ намтай шонын дайралдаа хаань, тэрээниие би өөрөө эдижэрхихэлби

— Ай, ямар энеэдэтэй шандаган гээшэб!.. Ай, юун гэнэн тэнэг амитан гээшэб!..— гэлдэнэ.

II

Энеэдэтэйшье, тэнэгшье байһыень бүгэдөөрөө хараад, бултадаа энеэлдэнэ. Шандагад шоно тухай хашхаралдана, тээд шоно тэндэнь ойрохон ябаба ха

Шоно өөрынгөө шонын лэ хэрэгээр ой соогуур ябажа, үлдэшоод, „шандагаар эдеэлжэрхёо хаа, хайн хэн ха даа” гэжэ ханана. Дуулан гэхэдэнь, бүри дүтэхэнэ шандагад хашхаралдажа, хүхэ шоные дурдажа байба. Тэрэ дары зогсожо, агаар унхидад, маряжа оробо. Хүхишэһэн шандагадта тон дүтэхэн ошоод шагнахадань, өөрыень наада барин, тэдэнэр энеэлдэнэ. Хайрхуу шандаган — дэрэгэр шэхэтэ, хилар нюдэтэ, оодон һүүлтэ — бэшэнһээн ехээр энеэжэ байба ха

„Ай, барма, байзалши, би эгээ шамайе эдижэрхихэб”, — гэжэ хүхэ шоно бодоод, зүрхэтэйгөө хайрхадаг шандагыень хараашална

Шандагад юушье хараагүй, улам ехээр хүхижэ байба. Хүхилгэнэй дүүрэхэ үеэр хайрхуу шандаган түгсэг дээрэ гаража, хойто хүл дээрээ һуугаад, үгэлнэ

— Шагнагтылши таанар, аймхайнууд! Шагнажа байгаад, нам тээшэ харагты. Мүнөө би таанадта нэгэ юумэ харуулхамни... би... би..

Тиигэжэ байтараа хайрхуугай хэлэниинь гэнтэ тангалайдаа няалдашанан мэтэ ээдэлдэшэбэ, урдаа шонын һуухые харажархиба. Бэшэниинь юушье мэдээгүй. Харин хайрхуунь, шоные харахадаа, амилхаашье айшоод, саашадаа бүришье юрэ бусын юумэн болошоо хэн

Хайрхуу шандаган бүмбэгэ шэнгээр өөдөө хүрөөд, айһандаа шонын үргэн магнай дээрэнь унаад, нюрган

дээгүүрнь монсогонон мухарижа, хийдэ үшөө нэгэ эрьелдээд, арһан сооһоо хүрэжэ гарашахаар бэлэн болоод ябаһан юм шэнгээр, һүүл гэрээшээ гүйшэбэ

Айшаһан шандаган нилээд үни, шадалайнгаа барагдатар, гүйбэ. Мэнэ мэнэ шонын борьбодохоол ябаһан шэнгээр ходо һанагдаба. Шадалайнгаа тон һалашахада, барма нюдөө аняад, бургааһан доро хэбтэшоо

Тэрэ үедэ шоно тад ондоо тээшээ гүйһэн байна

Дээрэнь шандаганай унашахада, хүн буудажархиба гэжэ һанаһан байгаа

Ой соо шандагад олон ха юм даа, энэнь ямар галзуурһан шандаган бэ гэжэ һанаад, шоно ондоо тээшээ харайжа арилшоо.

III

Ондоо шандагадынь нилээд үни мэдээ орожо ядаба. Зариманиинь бургааһан уруу тэрьелһэн, нүгөөдүүлэнь түгсэгэй саана хоргодоһон, бэшэниинь хонхосог соо хорошоһон байба

Тиигэһээр байтараа хоргодохонь бултанда хашартай боложо, зүрхэтэйшэгүүдынь хороһон газарнуудһаа бага сагаар бултайжа эхилбэ

— Манай шандаган ехэ зохидоор шоные айлгаба даа!
— гэжэ бүгэдөөрөө шийдхэбэ

— Хэрбээ тэрэнэй үгы һаа, амиды гарахагүй һэмди. Үнөөхи айдаггүй шандагамнай хаана гээшэб

Бэдэрүүл хэбэ. Ябаба, ябаба — зүрхэлиг шандаганиинь олдобогүй.— Ондоо шоно эдижэрхёогүй юм аа гү? — гэлдэнэ

Һүүлэй һүүлдэ олобо даа: бургааһан доро хонхосог соо ороод, айһандаа арай голтой хэбтэбэ

— Бэрхэш даа, хилар! — гээд, шандагад нэгэн дуугаар хашхаралдаба.— Айхабтар байнашдаа, хилар! Хүгшэн шоные зохидоор лэ айлгабашдаа. Хүрөөш даа, хүбүүн! Худалаар найрхана гэжэ һанажа байгаалди

Зүрхэлиг шандаган гансата нэргэжэ, хонхосог сооһоо гараад, нюдөө хурсадхан, хэлэжэ оробо: „Таанар юун гэжэ ханаабта? Ай, таанар, аймхайнууд!

Тэрэ үдэрһөө хойшо зүрхэлиг шандаган үнэхөөрөө юунһээшье айдаггүй гээшэ хаб гэжэ этигэжэ эхилбэ.